

vintilă ruseu-șirianu

**imi
amintesc
de
aceste
versuri**

VINTILĂ RUSSU-ŞIRIANU

ÎMI AMINTESC DE ACESTE VERSURI

vintilă rusu - șirianu

îmi
amintesc
de
aceste
versuri

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Postfață de *Mihai Gafița*

Coperta de *Emilia Boboia*

galop

Aleg în tropot de strașnic galop
În coamă de cal încleștat.
Cursarul străpunge aer de fier,
Pe aer îl doare și-mi țipă-n urechi.

Gonesc nebun în scări ridicat
Și-n față-mi se naște pe spațiul gol
Ființa turbatei iuțeli.
Ea aspră s-a pus, cu umăr de-oțel,

Gonirii mele-mpotrivă să-i stea.
Cu pieptul meu tînăr o sfarm
Și fuge cu mine iuțea
Și ea.

De fugă nebună zdrobit
Trupul învins a căzut
Dar sufletul țîșnește din mine
Să fugă, să fugă, mai tare.

Puternic cuprinde văzduhul sub el,
De frîu, de vînt smucește hain
Și mînă, și mînă, și mînă.

Cu trup la pămînt
Ascult tremurînd,
✱ În aer galop de suflet fugar
Ce sfarmă în goană hotar de hotar...

înnoptare

S-a pitit de soare satul,
Doar biserica mai poartă,
Sus pe cruce, răstignite,
Raze...

Și cu umbra deodată,
Peste fire-ncet se lasă,
Ca o moale-nvelitoare,
Taina gravă a tăcerii.

Undeva departe, plînge
Blîndul bucium moartea zilei.

Dinspre stîină se coboară
Turma tînăă de oi
Care-aduc în lînă noaptea
Și-o alungă peste sat
Cu îndemne de tălăngi...

S-a culcat în pat de pini
Înțeleapta lună plină,
Iar în fag, pe vîrf de creangă,
S-a aprins, să stea de veghe,
Ca o candelă,
o stea.

seară de vară

Chipul cerului într-înşa
Balta verde l-a sorbit,
Să-l adoarmă, şi, în fîn s-a
 cuibărit

Urma zilei somnoroasă
Pe tăiş luciu de coasă...

În văzduhul aţipit
Miros pîrguit vibrează

Ca un vis
De cais.

Des clipește, amețită,
'n asfințit, întâia stea.
Luna cată,
Cam mirată
După ea.

* Un amurg de cîntec moale,
Dintr-un fluier de păstor,
Curge, dulce, peste vale,

Iar pe bolta fără nor,
Greu se suie carul mare,
Încărcat de înserare...

1923

pustiul

Priveliştea-i pleşuvă :
Un câmp, cât vezi cu ochiul,
Întins pustiu şi sterp
Şi nimenea... doar eu...

Depart, cerul frînt
Şi răzîmat pe zare
Pălînd de oboseală
Asudă cu lumină...

În vremi de mult trecute
Desigur c-a lătrat
Vreun câine pe aci
Văzduhul poartă urmă :
Ruptura din lătrat.

Iar țărna arsă care
Nici ploii nu cunosc,
Păstrează îndărătnic,
O-nfigere de labă...

Și vîntul a trecut
Odată, peste cîmp.
Nici asta nu s-ar ști
De n-ai putea zări,
Un dîmb ca un cucui
În capul cîmpului,
De vînt împintenat.

E un pustiu de-ți pare
Că s-a mutat viața
Aiurea de pe-aici...

Pe cîmpu-acesta a mai fost
Cîndva,
Ceva,
Un drum,

Aceasta se cunoaște
Din urma ce-a lăsat
Ștergându-se în iarbă...
pe picioare...

Am mers călcînd
Cu pasul tulburat.
Pustietatea
Mă scormonise tot !
Și rost aveam să cred
Că sun a bute goală,
Cînd gîndul mă ciocnește
În cap, ca să-l ascult.
Și spaimă îmi era
Că-mi voi vedea și inima
Pornind din mine-afară
Să fugă de pustiu,
Lăsîndu-mă pe-aici...

Oprit din nou gîndesc,
Dar parcă nu-i nici timp
Prin locurile acestea...
Ori stă încremenit ?
Sau poate a plecat...
Sau poate a murit ?

Rotesc în juru-mi ochiul...
Fiori în creștet simt :

Pe-un ciot, odată pom,
O bufniță sașie
Ținea în gheare
Timpul...

1923

toamnă de aur

A Am adormit cu vară-n mine...

În zori când plete lungi de soare
Mi-au șters alene
Somnul de pe gene,
Cu pas încet și rar,
Am străbătut chilia albă,

Cu albi obraji de var
Și ușa am deschis spre răsărit,
Bătrînului meu schit...

Din văgăuni, din kuhni și din păduri,
Din miriște și din livezi
De mai departe decît poți să vezi,
A năvălit și mă-mpresoară
Mireasma-aceea rară,
Uscată, palidă și gînditoare
Cuminte, gravă și tulburătoare...

Azi am deschis spre răsărit
Ușa bătrînului meu schit
Și-n prag,
Ca alte uși, cuprinzătoare,
Am desfăcut
Brațele largi și primitoare.
Am stat așa în prag
Încremenit ca o tăcere,
Și am privit-o lung în față...
Toamna
Mi-a căzut în brață...

jucării cu vînt și lună

Amețit de primăvară,
În seara clară
De Florar
Vîntul ștregar
Printre buze fredonînd
Hoinărea-n văzduh agale,
Și se juca parodiind
Ninsoarea iernii cu petale.

Cînd luna palidă și plină
A răsărit pe cîmp de cer
Și ca o floare de lumină
În crengi, bogată, străluci,
Hoinarul vînt, copil nebun,
Voi să smulgă luna pală,
S-o zvîrle-n vînt ca pe-o petală.

Și brațul lui puternic smulse,
Livezi, și crînguri, și grădini,
Copaci, cu crengi și rădăcini.

În ar luna clară, albă floare,
În gol plutea nepăsătoare,
 Cu-o rază fină
 Drept tulpină.

Atunci,
Mînia vîntului clocotitoare,
 Învîrtejindu-se-n vîltoare,
 Roti tot golul
În gol de-a rostogolul.

Și vîjîind și chiuind,
 În cavalcadă de curențe,
 Și blestemînd și șuierînd,

Porni să sufle biciuind
Și prăpădind
Văzduhul tot.

Despletind păduri,
Urlînd,
Huind,
S-avîntă cotropind
Întregul cer.

Turbat, turbează norii nalți
Mușcînd din Ț înteele lor.
Și norii toți, în vînat zbor,
Turbați se-ncaieră, se rup.

Se-nfige clocotind în mări.
În clocot verde fierbe apa
Și își împroașcă spuma-n zări.

Iar vîntul, armăsar nebun,
Nechează lung cu marea-n spate
În țărîm izbește, să-i zdrobească
Platoșa tare de pămînt.

Vuind
Se-nfige mai adînc
Să sfredelească munții vechi

Și să le fure fierul,
Cu el să spargă cerul.

Înnebunit de vînt,
Pămîntul,
Porni să se rotească
O zi și încă una
Cu pletele pădurilor în vînt
Și a rămas așa
Pe totdeauna.

Dar, nebunia a trecut,
Și vîntul
Căzu-n țărîină frînt
Atunci
Fu liniștea atît de mare
Încît păru sonoră.

Și-n luminoasa lumii-nseninare
Aceași lună, albă floare
Cu-o rază fină
Drept tulpină,
Trimise către vîntul care
Zdrobit căzuse din țării
Un hohot vesel de-nstelare.

tăcere peste lumi...

p Ca o lespede tăcerea de gheață
s-a lăsat peste lumi.

p Tăcere. Tăcere.
Doamne, nu ți-am ascultat
îngerul cel bun.
Orb la minte am pornit
pe drumul negru

În noaptea-ncremenită,
în magica noapte de vrac,
pe calea tăcerii de moarte.
Prea târziu să-ntorn pasul,
prea târziu.
Vinătă vrajă mă strânge,
mă duce, mă-nghite.

Tăcere. Tăcere.
Ce este, Doamne ?
Nu-mi aud nici pasul.
Fîlfîie bezna în valuri
peste copacii-fantome,
nouri pizmași amenință
pămîntul de spaimă-nghețat.

Pădurea încearcă
din pieptu-i crispat
timid, un suspin de ramuri
la urechi să-mi îngîne.

Tăcerea,
cu lacome buze căscate,
înghite foșnirile frunzelor.
Toate.

Pierdută, o pasăre își
caută cuibul,
ciripind rătăcit.

Tăcerea
rînjind îi gîtuie glasul.
Pasărea-i mută.
Imensă,
tăcerea domnește
peste lumi.
Pe bolta de smoală,
un tunet să bubuie
'ncearcă.

Tăcerea
îl soarbe.
Mut e și cerul.

C-un blestem de moarte
vrea cucuveaua
să zgîrie fruntea tăcerii.
Tăcerea,
la pîndă, îl sfarmă.
Țipătul moare.
Eu, drumeț rătăcit,
cu sufletul mic,

strîns în uluita mea spaimă,
cu fruntea în rece sudoare,
repezi bătaii de inimă-nnăbuș
la rădăcini de stejar pitit.

Și iarăși magica mîină
mă strînge, mă duce
pe drumul cel negru
împotmolit în tăcere.

Unde ești ? Unde ești,
groaznică doamnă ?
Unde ești, Tăcere ?
Vreau să te văd,
Vreau să te aud !
Pornesc, înainte, pe drumul
cel negru.
Pășesc în tăcere totală.
Tăcere, tăcere de gheață.

Unde e muzica vîntului
pe coarde de ramuri ?
Unde-i cîntatul dulce de
fluier ?
Unde trilul de argint
al păsărilor cerului ?
Unde prietenescul muget
din staule ?

Unde-i lătratul cîinilor
de viață și credință ?
Unde ești, zgomot ?
Unde, larmă a vieții ?

De frică, mi-s oasele moi.
Groaza făcutu-m-a vargă.
Tăcerea mă-nnăbușă
cu mîna de plumb.

Spaima mă-mpinge
să zvîrlu în ea
cu piatră de glas...

Strig.

Tăcerea
aspre gheare-mi înfige în
gîtlej.
Zdrobește bietul meu țipăt.

Am căzut ?
Am lunecat în întuneric ?
Nu mai știu de nimic
sub pleoapele moarte...
Deschid ochii.
Sînt la capătul lumii ?
În fața mea,

Tăcerea,
încuibată în noapte,
lătită pe colosalul ei
tron de beznă,
cu fălcile pînă-n genunchi,
rumegă lacom
cadavre de zgomot.

1924

pămînt — moloh

Moto :

Cît te iubesc, pămînt !

Cît te urăsc, pămînt !

...de mult nu mai bat lumini
la geamul sufletului meu.
Sînt cuib de funingini și cenușă...

Tot umblu, fără țintă
pe-aceste uliți strîmbe
de tîrg, uitat
pe margine de hartă.

Amar, dureri, revolte,
le port așa,
cu pasul rătăcit,
cu ochii în pământ...

Pășesc, ca adormit,
în ritm de metronom,
cu umbra-mi după mine...
Pășesc, pășesc, pășesc...

Deodat', tresar,
ridic fruntea, aiurit.
— Ce este ! Unde sînt ?
De ce m-a dus pasul aici ?

În glod, băltoace și pietroaie,
mai stăruiesc mormane
ce-odată-au fost morminte.
Pe crucile crăpate
căzute în noroi
nici numele morților nu-s.
Nici marmoră,
nici piatră,
nici candelă,
nici flori...

Ce groaznică jale !
Un biet cimitir de săraci.
Pășesc înainte, peste

culcuşul de glod
al morţilor mizeri.

Şi, brusc, mă opresc,
cu ochiul mărit :
o proaspătă groapă cată la mine, căscată.
Ce mare îmi pare.
Ce neagră s-arată.
Ce gheaţă-o fi-n ea ?

Culcat pe asfinţit, soarele,
aruncă o roşie văpaie
pe marginile gropii :
par buze monstruoase pe care
gîlgîie sînge,
şi bulgări pietroşi
subt ele
sînt dinţi ce rînjesc.

— O, da ! O, da !
Pămînt blestemat,
molohule lacom,
cu gură de fiară,
şi colţi rînjitori
aştepti o nouă pradă !

Un tremur seismic
îmi scutură carnea.
Un urlet cosmic aud.
Miliarde de miliarde
de morți
învie în mine.
Răscoale cumplite
de la Facere
pînă azi
s-aprind și ard,
mugesc, în sîngele meu.

Miliarde de miliarde
de puteri se-ncrîncenă
în trupul meu aprins.
Ce ură mă umple !
Ce ură ! Ce ură !
Mai mare ca lumea...

M-arunc peste groapa căscată,
și mușc din bulgării reci.
Se-ntind în brațele mele
miliarde de miliarde de brațe.
Pămînt, te cuprind...

Și strîng, și te strîng
pînă ce-aud cum trosnesc
în larmă cum n-a mai fost,

oasele tale,
pământ.

Deschid strînsoarea
te slobod...
Și,
din prag de galaxie,
peste spații aplecat,
privesc cum tu,
cu munții făcuți bulgări,
în așchii de păduri,
în vuiet de oceane
și clocote de fluvii,
spre groapa săpată
în cimitir de haos
te prăvălești, Pământ.

Te-ai dus,
ai lunecat în moarte
ca un simplu mort.
Lespedea tăcerii cade grea
pe lumi.

Și-n spăimîntătoarea tăcere,
tăcere de veci,
răsună deodată un hohot,
un hohot
pînă dincolo de spații

miliarde de miliarde de morți
îți cîntă prohodul,
Pămînt !

1924

clipe

...Mîna ta-mi va trece peste pleoape
degetele lungi
și moi ca niște ape.

Privirile-mi întemnițate
de vîrfuri fine
vor coborî în mine.

Și — harnice albine —
vor soarbe din pistilul fin
al sufletului plin,
imaginea iubirii coapte...

Târziu, când umbra va șopti
din văi, foșnet de noapte,
degetele tale — ca pe mici troiene —
îmi vor desface genele de gene
și tu, din fagurii privirii,
vei soarbe
 mierea nouă a iubirii.

vară

Mi-am drumuit privirea-n jurul meu.
Am strâns în ea
azur mult și depărtare...
domoale-ngenuncheri de dealuri însorite
— cămile obosite de caravana grea
— a-ntinsului podiș —
surîsuri roșii de cireși
— gătelile livezii —
și gesturile grele de stejar
— povețile pădurii.

Le-am strâns în ochi
apoi le-am coborât în suflet,
adânc.
Mi-am prelungit auzul, cum aş întinde gîtul
şi am cules
cercei sonori ai verii
— ciripiri —
căderi de fructe coapte
— belşug muşcat de lene
fîşîiri molatice de frunze,
— pasul timpului hoinar —
şi bîzîit de gîze
— văzduh ce fierbe vara.
Le-am cules
şi le-am ascuns în inimă
afund...

Şi acum
tu, paşnicule trecător,
priveşte ochiul meu mărit de suflet
ascultă-mi inima bătînd
şi vei avea o zi de vară
aşa cum ai
un cer întreg în bobul mic de rouă.

războinică iarnă

Călare pe Vifor,
în zale de nea,
în șuier de crivăț,
în albe vârtejuri,
în ropot de groază,
strângînd în strînsoare,
de clește de ger
încremenitele ape,
cîntînd surzilor
din goarnă de viscol,

vine-n monstru galop,
războinica Iarnă.

În șarje albe,
cursarii ei albi,
năvală de alb
reped pe câmpii.

Răsuflul ei cumplit
e pușcă de-ngheț.
Sub gloanțe de frig
viața-și dă viața...

Gemînd a-nvinețit văzduhul,
de parcă peste mapamond,
din cele două părți pornit-au polii,
Cu săbii de aer ghețos,
la crîncenă luptă.

E ceasul morții albe
peste tot.

Deasupra lumii în genunchi,
cerîndu-i ajutor,
Dumnezeu stă mut :
a înghețat pe tron.

Și iarna,
cu piept de troiene,

cu lungi plete de zăpezi
și coif de geruri pe cap,
cu suliță de gheață-n mână,
i-a pus pământului
căzut la pământ,
picioru-n piept.

Și sună peste lume
din trîmbița-i strălucitoare,
cîntare mare
de izbîndă.

Subt soarele sticlos, cu dinți,
drapele de vînt fîlfîie în vînt,
în albe falduri zburătoare,
peste armata
Iernii atotbiruitoare.

beție

sfirșit de Mai

Pe câmpul unde oameni nu-s,
Hoinarul Mai care s-a dus
Și-a uitat
Tot sufletul lui, plin
De primejdii ca un vin...

Eu îl surprind pe o stamină,
Ascuns în bobul alb de rouă,
Și-n dimineața care-l plouă,
El pare-o piatră de lumină ;

Culeg cu buza floarea,
Beau luna Mai, în bobul mic,
Și beat de primăvară pic...

Cum stau plecat pe-o rînă,
Trîntit în poala verde
A tinerei cîmpii,
Sub streășină de mîină
Departe ochiul mi se pierde...

Acolo-n preajma unui sat,
O cumpănă și-a ridicat
Bătrînul braț stingher,
Să-nalțe
Priveliștea-nspre cer...

amurg

Sub munți cu tîmplele cărunte
Alene pierе marea,
În larg, corăbii albe,
Cu timp pribeag pe punte,
Sărută depărtarea.

În albiі roșii de amurg,
Din turn de mînăstire,
Dangăte de clopot curg,
Solemne peste fire.

Priveliştea senină
Ascultă glasul sfânt...
Fac brazii semne din cetini...
Cu linişte deplină
Pierdut în fire sânt.

Capuţin în schitul firii,
Prin mânile gândirii
Trec gândurile-mi rare, rar
— Mătânii vechi de chihlimbar.

Lung clopotele cîntă
Psalmidii de aramă sfîntă...
Mi-e sufletul un tremur,
Şi dangăţul îmi pare
Smeritul schimnic care,
În mîna cu toiag de vînt,
Cu rasă de ecouri pe pămînt,
A pornit
În hagialîc spre infinit...

dimineață

Lung cocoșul a cîntat.
Și cu foarfecă de strigăt
Pînza nopții a tăiat...

Sure, zorile se scurg...

Un dulău care-a zărit
Fugărită de lumină,

Printre garduri, noaptea rea,
Lătră aspru, răgușit,
Îndărătnic, după ea.

Somnors, pe drum, un car,
Deșteptat de jug și boi,
Se întinde lung, greoi,
Cu trosniri de mădular.

În hambar cu hărnicie
Forfotește Moș Ilie.
Iar din dud pe scărnică,
Bosumflat, cu gravitate,
Îngîmfat ca un vladică
Și cu penele umflate
Se coboară un curcan.
S-a oprit puțin pe bîrnă
Pufăind cu strășnicie
Și sub gușă îi atîrnă
Visuri roșii de mînie
Strînse-n pliscu-i peste noapte.

O fîntînă-a scîrțîit,
Cu semințe în pridvor
Bada Rada a ieșit,
Mîța-ncet își spală fața,
Bună dimineața !

privești industrială

Văzduhul e un cerc de fier
Și-n jurul lumii pare tras,
Cu un compas
De-un inginer.

Pe câmp uzina ridicată
Exactă și pătrată
E perpendiculară
Pe solul ars de vară.

Ea uruiește regulat
În ritm geometral
Și-n val
De fum întunecat,
Prin guri de coș
Aruncă
Expectorări de muncă
De-a lungul căilor ferate
(În loc de flori.)
Au răsarit bogate
Reclame colorate

Un tren a șerpuit în depărtare,
Acolo unde paște-un cal
Și pare
O șopîrlă uriașă de metal,
Cu pîntecul de zgură
Și țigară-n gură
Căci ea fumează vara
Ș-acum îi scuiță para.

În priveliștea aceasta,
Toată numai hărnicie,
Duduind a muncă vie,
Nu m-ar mira
Dacă-aș vedea,
Un Dumnezeu cu șorț de lucrător,
Plecat pe zare într-o rîină,
Cu ciocan de vînt în mîină

Pe nicovala lui de nor,
Bătînd de zor
Un soare pe care l-a luat
Drept metal înflăcărat,
Din el să fabrice caele
Ca să potcovească
Furtunile cu ele...

1921

solilocul nebunului către soare

poezie mincinoasă

O, soare, vreau
 Să te beau
Ca pe un vin
Răscolitor și tare
Ce-a fiert de mult, deplin
 În zare
Ca-ntr-o bute
De-atâtea sute
De-atâtea mii de veacuri

O, soare,
Nu simți ce poftă mi-e de tine
Mi-e poftă
Să te strâng în brațe bine
Și carnea mea să se topească
În tine.

He, soare,
Bătrîne soare,
Dar dacă lutul meu va fi mai tare
Decît trupul tău clocotitor,
Atunci, o, soare mare,
Voi râde mult, răsunător,
Te voi cuprinde-n brațe.

Și, stăpîn,
Te voi duce
Ca pe un braț de fîn
Și zările vor plînge,
În lung cortegiu de bocitoare,
După tine, soare !

Atunci în întunericul adînc
Dumnezeu va fi asemeni unui țînc
Ce caută scîncind lumina
Și căile lactee
Ca pe-o țîță de femeie.

Atunci în haosul trudit și orb,
Planete ca niște bețivi
Întârziați și guralivi,
Se vor pocni una de alta
Și vor cădea cu tivda spartă
În bezna multă ca-ntr-o baltă !

Și lumile din tot cuprinsul
Vor luneca în beznă
Până-n gleznă.
Tu unde vei fi oare,
Bătrîne soare ?

toamnă cenușie

De-al verii-n agonie
Geamăt adunați,
Sinistru, corbii negri
Ca cioclii dau năvală,
Puzderie-n văzduh.

Năvod de croncăniri
În aer au țesut
Ș-apoi în el au strâns,
Sălbatec, biata Vară.

Cu gheare de hrăpareți,
Pe rugul ruginit
Al frunzelor dintâi
Căzute la pământ,
Cu ochi de pradă lucitori,
Vara au târșit,
În cioc au apucat
Flacări din apus
Și i-au pus foc...
Arde Vara, arde...
Vuie vîntul a prohod...
Șuieră pădurea,
Șuieră răscoală,
Amenință cu crengi
Pe ciocli să-i alunge
Și ramurile-ntinde
Ca să le smulgă vara...
Dar lanț de rădăcini
O ține strîns de glie...
Și vara arde, arde-ncet...
Toaca morții sună corbii...

Și Vara, arde, arde...
Și fir de iarbă arsă
Îi este rămășița
Și colb, cenușa
Împrăștiată-n aer...

Las pleoapa grea de lacrimi
Să cadă,
Cînd soarele se duce...

Întîia ceață-a toamnei
În aer se respiră...
E fumegarea sură
A Verii moarte-n foc...
Sub cerul fumuriu
De fumul Verii arse,

Toaca morții
Sună corbii,
Sună corbii
Toaca morții...

suflet

Ca un cârmaci la prora sufletului meu,
Cu gândurile trase peste tîmple
Gluga matelotului cînd vine
Pe mări, din depărtare, gloata de furtuni,
Țin cîrma simțului în mînă
Și vîntul zărilor din mine mînă
Galera sufletului meu
Mereu...

Plutesc...

Cu pânzele galerei sufletului larg
Bătut de năzuință
Îmbrățișînd al gândului catarg,
Mă duc spre biruință...

Și mersul meu mă doare
Căci rupt din miezul humii
Plutesc pe hoitul lumii
Și-n clipa asta simt cum moare
Pe undeva, departe... pe pămînt...
Al trupului meu lut zvîrlit în vînt...

Plutesc înfășurat în infinit...
Pe lutul meu rămas departe, am zvîrlit
Un veac, să-i fie bulgăre de groapă
Și-o lacrimă de stea, să-i fie
Candelă
Spre veșnicie...

Și-acum, rămas bun, humă, tu pămînt
Durere neagră, vînată rugină !
Mă scald de-acum în trîmba de lumină
Ș-ascult în zări al haosului cînt !

În urma mea lăsat-am vremea-n ceață...
Și-acum nemărginirea ca pe-un praf
Mi-o zvîle-n față...

1923

toamnă patriciană

De astă dată toamna
I-atîta de frumoasă,
Încît o tremurare
De stranie răscoală,
Prin suflet mi-a trecut...

În fire e o vrajă
Atotcotropitoare...
Un cer de văl albastru,

Un vînt ce-ți pare palid,
Pe harfele de frunze,
Acorduri line cîntă
Ce-s moi ca o visare...

O pasăre c-un foșnet,
În zbor, ușor, a șters,
O lacrimă pe cer...

Și stau,
Cu inima pe buze,
Cu sufletul în ochi,
În ștearsă aiurare,
Ca beat de contemplarea
Orgiei de frumos...

Și poate c-o răscoală
În mine a zvicnit
Viața
Căci, stranie minune,
Întreg acest frumos,
E moarte...

Orgie de frumos...
Parfum de veștejire...
Îmi pare că natura,
Cu gest patrician,

Artera și-a deschis-o
Și moare surîzînd
O moarte-sărbătoare,
Cu fruntea-nghirlandată
De palidul amurg,
În muzica cea mută
A orgii de tăcere...
 ...Și dacă asta-i moartea,
 Aș vrea să mor și eu...

1923

gîndire

În după-amiezile cumiți de toamnă
Cînd stau în brațe de cerdac
Cu ochiul dus în zări și tac
Ținîndu-mi gîndurile-n poală,
Le-alint încet, ca un părinte
Ce-și mîngîie copiii,
Cu mîna bună și domoală,

În zori zglobii de crud Florar
Pășind prin lanul plin de rouă

Mi-e-așa de proaspăt gândul clar,
Puternic, parcă de oțel
De simt c-aș spinteca în două
Întregul cer cu el...
(Să-mi fie cer gândirea mea.)

Și când, în preajma serii
Auzul meu surprinde
Șoptitul primăverii
Mi-s toate gândurile o horă
Sonoră...

Când cu ciocanul lui de soare
Un cui aprins de raze
Apusul bate-n fruntea mea,
Gândirea mea-i copleșitoare
Și stau plecat adânc sub ea...

Iar când, îmbelșugat și plin
De gândul lung și mult gândit
Pășesc încet pe drumuri vechi,
Mi-e gândul copt ca un ciorchin
Și-aș vrea să-l pun după urechi
Ca să-l culeagă lumea...

Când noaptea-n veghea mea târzie
Gândirea largă o boltesc

Asupra lumii-nghenuncheate sub vecie,
În gândul meu e toată firea
Și-nfășurat pe gândul meu,
Sînt nesfîrșit, sînt gând și eu...

1922

agonii de toamnă

Trecut-a luna lui Brumar,
Tîrînd în zdrențele-i de ceață,
A gliei cea din urmă vlagă...
Căzură fulgi cu bobii de ploaie
Și mor pe țărna zgribulită,
Ca pete mari de mucigai...
Un miros ud de agonie,
Văzduhu-ntreg îl umple.
Pămîntul tot e-o rană largă
În putred trup de infinit

Și-n jurul lui e cerul,
O cârpă care-l leagă...

În câmpul plîns și istovit,
În cîntul vîntului vuind,
Stă singur, singurul copac...
E ca un vaiet înlemnit,
Ieșit din puhavul pămînt...
Cuprins de agonia firii,
Pășesc înspre el :
I-e trupul muced, spintecat
Și coaja roasă, coșcovită.

Mai are doar o creangă strîmbă
Deasupra trunchiului crăpat.
E ca un schilod cerșetor
Ce-ar vrea să-și apere - cu brațu-i unic
ridicat -
Umilul stîrv ce i-a rămas...

Îmi simt inima strînsă,
Urcată-n gît, cum se topește
În lacrimi de milă...
M-am dus cu el, l-am strîns la piept,
- Cum strîngi un frate -
Atît de tare-ncît să-i dau
Sînge din al meu...

1922

iarnă

Își scutură gânduri cărunte de nea
Ghenar din fruntea lui albă
Și hornul îmi țipă că iarna e rea...

Privesc pîlpîitul de jar
În vatra bătrîna
Și gându-mi se face mai rar
Și capul îmi cade pe mîna...

Ascult cum bîzîie focul
Și genele-mi leneș se lasă...
Uitată mi-e clipa și locul...

Atunci, dintr-o cută de suflet
Încet se desprinde o zi de demult...

.

Un șipot șoptește un șopot,
Zefirul sărută pe-o creangă
Obrajii lui Mai...

Și frunze foșnesc mai departe
Sărutul. În deal o talangă
Vorbește cu-n nai...

Se-ngîănă al morii susur
Cu murmurul moale al apei
Și-n luminiș printre flori
Trece prelung un fior de culori...

.

Un trosnet de cracă, un geamăt de uşă.
Un şuiier de crivăţ în vatră
Aruncă-n obrazu-mi cenuşă...
Un câine-ngheţat care latră...

Şi pleoapa-mi încet se deschide
Iar cuta din suflet cu ziua de vară
Se-nchide...

1921

cîntecul fluturelui

Sînt pleoapa luminii, vrăjită
Clipind în văzduh aurit.

Sînt mic, dar umăru-mi port
A soarelui fire de tort.

Sînt lîna lucirii de raze,
sînt caer
Și vîntul mă toarce cu fusu-i de aer

Pe ape cînd trec, mă sărută
Răcoarea, cu buza ei mută
Și-n pletele undelor scutur
Icoana-mi fugară de flutur...

Sînt visul desprins înspre zori
Din gîndul tăcutelor flori
Răvaș al petalelor sînt
Zvîrlit în molatecul vînt.

Amant al corolelor, zbor
Furîndu-le-ntregul sărut
Și-n urma-mi iubitelor mor
Tăcut...

1921

noapte de vară

S-au culcat pitite-n dud
Păsările ogrăzii,
Înțeleaptă lună plină
Noapte bună de lumină
Le-a șoptit,
Dar cuprinsă-n mreji de nori
Luna a pierit
Și-ntuneric lacom vine...

Lîngă mal de heleşteu,
În spinarea-ntunecimii,
Broaşte gîngave bat cuie
De răsunet, să se suie
Zarva lor la Dumnezeu
Vîntu-şi poartă insomnia
Prin păşunea unde creşte
Mult şi galben păpădia.

Fată blondă cu ibovnic
Se strecoară-n păpuşoi...
Un porumb ca un duhovnic
Lung din foşnet i-a mustrat.

Noaptea doarme, doarme dusă
Peste sat.

toamnă neagră

variațiuni pe aceeași gamă

Miroase-a moarte-n ziua asta...

Cu mîna dusă la ureche,
ascult plecat asupra verii
și-aud cum geme-n agonie
prelung și greu...

S-a înnegrit tot cerul :
ca cioclii-au dat năvală
puzderie de corbi...

Năvod de croncăniri
în aer au țesut
în el au strâns întreaga vară
apoi, pe rugul ruginit
al frunzelor căzute,
în gheare au tîrît-o...

În cioc au apucat
văpaie din apus
și verii i-au dat foc...

Pădurea răsculată
amenință cu crengi
pe ciocli să-i alunge,
și vara să le-o smulgă,
dar lanț de rădăcini
de țarnă-o ține strâns
și vara arde, arde,
iar colbul e cenușa
în aer răspîndită...

Un soare istovit,
cu ochiul ars de plîns,

o clipă s-a oprit,
pe muchea unui deal...

Pleoapa grea de lacrimi
lăsat-o-am să cadă
și când am redeschis-o,
soarele s-a dus...

Sub cerul fumuriu
de fumul verii arse,
bat cuie de răsunet
toți corbii, să-i închidă
sicriul.

Pleoapa-nlăcrimată
mi-a șters-o vîntul și mi-a dus
amarul plîns în vînt...

Am vrut atunci să-mi iau în mînă
tot sufletul și să-l arunc pe rugul verii
ca pe un bulgăre de țărână
în groapa unui mort...

1922

vecernie

I-atît de bine-aici în țintirim
Cînd eu și cu tăcerea ne-ntîlnim.

Visez pășind încet printre morminte...
Deasupra, bolta-mi pare-un clopot
În care timpul bate clipe sfinte...

Nori subțirateci lunecînd în fugă,
Sub fumul de tămîie-al înserării,

Și-n strana primitoare, largă-a zării
Colinele-n genunche pentru rugă...

În jur, cu-așa cucernicie
Îmbracă plopul-odăjdii de-asfințit,
De parcă firea toată-acum trăiește
Îngenunchind, în veșnicie,
O clipă sfântă, clipa unui mit...

Cu ochiul meu umil ca un sărut
De credincios pe o icoană,
Îmbrățișez priveliștea tăcut...
Mi-e sufletul împărțit cu firea
Mi-s gândurile toate o-nchinare...
Pe creștetul meu simt nemărginirea
Plecată ca o binecuvântare...

Iar când, venind dinspre cetate,
Din turle nalte, triste azi și vechi,
A prins să-mi sune tainic în urechi

Tulburător, ecoul de vecernie,
Trecutu-l simt prin mine cum se cerne.
Cădelnițez priviri înspre amurg,
Ș-ascult cum lacrămile clopotelor curg...

vară

variațiuni pe o coardă veche

Un șipot șoptește un șopot
Departe un fluier plînge un șuier...
Din stîină răspund tălăngile adînc...
Zefirul sărută copacii
Și frunze foșnesc mai departe
Sărutul...

Se-ngîină al morii susur ca un zbor
Cu murmurul pur de izvor

Și în luminiș trecut-a prin flori
Un lung fior de culori...

Eu tac

Și visez

Și ascult

Iar sufletul zboară din mine

Și le cuprinde pe toate

Ca o îmbrățișare...

1922

floarea - soarelui

În fragede zori de cald Cireșar
Pe câmp am pornit cu pasul ușor,
Să nu le stric gâzelor somnul...

Un timp, pe albă cărare am mers,
Am pășit apoi pe verde colină,
La bunul meu loc de hodină...

În aer plutesc încă umbre,
Cîmpia vastă e-o taină...

O geană gălbuie și slabă
Deschide încet răsăritul.
În palida ei licărire,
Privirilor mele s-arată
Minune...
Toată cîmpia o revărsare
De galbenă floare a soarelui...

Stau una lîngă alta
Pioase, liniștite,
Ș-atîta de cucernic
Își pleacă, mute, capul,
Încet, spre răsărit,
Că-mi par o adunare
De antice fecioare
Să-ntîmpine, venite,
În rugă de tăcere,
Pe-apostolul luminei...

Pătruns de clipa sfîntă,
Cu sufletu-ngenunchi,
Pios, aștept și eu...

S-a-ntins iată, pe cer
Lumina, a vestire...
Se pare că o mână
Aruncă, nevăzută,
Ofrande pe altarul
Preasfintei Dimineți
Și lung cădelnițează
Pe frunțile de floare
Plecate a-nchinare,
Tămâie de lumină...

Și, iată, îmbrăcat
În stihar de sclipiri,
Cu nimbul lui de raze,
Cu cer drept baldachin,
Soarele — apostol —
Purcede-a se-nălța...

Lung trece un fior
Printre credincioase,
Soarele întinde
Brațe de lucire
A binecuvântare...
Florile își pleacă
Și mai tare capul,
El încet le pune
Sărutul de văpaie
Pe frunțile smerite.
Și ele se sfințesc

Să-și nalțe către soare
Coroana lor de flăcări
Și chipul de fecioare.

1919

scrisoare din oraș

Prietene care odată m-ai lăudat,
Îți scriu din orașul cel mai plouat

Eu, toată după-amiaza aceasta
Am privit de la fereastră
Cocoșul din vecini, ce zgribulit
Își scutura ploaia de pe creastă ;

Și cîinii hămeșiți și goi
Răscolind frenetic în dîmbul de gunoi ;

Pe urmă flașnetarul c-un picior de lemn
Al cărui pas pe ulița pustie
Suna a piatră și a lemn ;

Și rar, cîte-o umbrelă
Care tîra greu după ea un om.
Ai fi zis o nacelă
Întoarsă...

Prietene îndepărtat, toate gîndurile rele,
Ca niște negre ciori,
Mi-au poposit în stol,
Pe creanga sufletului gol...
Și- mi-a cîntat într-una în urechi
Țîrîit de streășini vechi
Și am gîndit mult și fără de folos,
Că toate-s de prisos.

Vezi, prietene, e timpul cînd oamenii
Pășesc cu capul în pămînt,
Cînd e vînt și ploaie, și ploaie și vînt.

Dacă ai apleca urechea
Pe țărna jilavă,
Ai auzi cum inima pământului, bolnavă,
Rar, bate a sfârșit
Și ai simți că toate cele merg
Încet, spre asfințit.

1921

postfață

Cine n-a murmurat măcar o singură dată cunoscuta arie a lui Radames din primul tablou al *Aidei* :

Cerească 'Aida, zeiască făptură,
Suavă floare, rază din cer,
Viselor mele tu ești regină,
Tu ești lumina și viața mea,
Ți-aș da iar ceru-ți blînd și zefirul,
Te-aș duce iar în patria ta,
Ți-aș împleni cunună regească,
Un tron de aur ți-aș ridica...

Opera *Aida* e a lui Verdi; așadar a lui e și patetica romanță dăruită frumoasei etiopiene de către îndrăgostitul egiptian; e aria lui Radames — căci el o cîntă, tulburat de ființa celestă a prințesei-sclave; e totodată a tenorului care o face de fiecare dată să dobîndească puterea comunicării unei iubiri pătimașe, dătătoare de fericire și de moarte.

A lui Verdi, a lui Radames, a unui actor, a altui actor de pe altă scenă, din altă noapte de vrajă, apoi a altuia de pe încă o scenă...

Dar întâiul care a cules și potrivit pe tonurile muzicii lui Verdi cuvintele smulse din suflet sieși de Radames, pentru ca interpretii lui să ni le strecoare nouă în suflete de fiecare dată când le ascultăm, — acela, cine e? De regulă nu-l știm; și nici nu întrebăm de el. Ne sînt de-ajuns eternii Verdi și Radames — și actorul, mereu altul, încorporîndu-se însă mereu muzicii lui Verdi și substituindu-se patimii ucigătoare a lui Radames.

Dar cel care a potrivit la rîndul lui în grai românesc cuvintele celui alt, ale necunoscutului, orînduite pe tonurile lui Verdi — acel al doilea tîlmaci al înflăcăării lui Radames, cine e acela? Cu atît mai pușin ne întrebăm de el, dacă și celălalt, întâiul, ne preocupă atît de pușin!

Creatorul și traducătorul textului dispar totdeauna îndărătul partiturii, dincolo de arii și coruri, dincolo de jocul eroilor eterni și al actorilor în eternă succesiune; aceștia din urmă sînt, toți la un loc, sau luați în parte — *opera*; ceilalți, primii, rămîn atît de mult în umbră, încît dispar, sînt uitați.

Vintilă Russu-Șirianu poartă și în modul cel mai propriu destinul traducătorului de operă, căci cuvintele mai sus citate, de el sînt făcute să sune în vers românesc pe muzica marelui italian, pentru a da sens suferinței impresionante a egiptianului. Nu pe Verdi l-a tradus, firește, ci pe autorul libretului (Antonio Ghislanzoni) — subordonîndu-se însă cu desăvîrșire partiturii lui Verdi, încorporîndu-se, abandonîndu-se muzicii, stingîndu-se pe sine, ștergîndu-și de bunăvoie și cu totul orice ispită de individualitate, pentru a da — nu prioritate, ci existență absolută muzicii. Așadar, e, în chipul cel mai autentic, *traducător*, care nu-și poate permite să fie — după cunoscutul adagio: *traduttore-tradittore* — și trădător al cărții traduse, deci creator! Și acest lucru l-a făcut cu încă alte patru opere — *Faust*, *Madame Butterfly* etc.

Însă destinul acestui fel de subsumare față de artă și artiști el și l-a asumat și în alt chip, nu doar în lucrări traduse (a semnat, de exemplu, versiunea românească a mai multor volume din romanul *Familia Thibault* al lui Roger Martin du Gard), ci și în propria literatură.

Ciudat e că acest incontestabil autor de poezie, proză și teatru, care a fost ales de mai multe ori în comitetele fostei Societăți a Scriitorilor îndată după primul război, și în acelea ale noii Uniuni a Scriitorilor, după al doilea război; care a fost secretar al lor, și atunci și acum; care a publicat — și nu puțin — în cele mai importante reviste literare și culturale (*Flacăra*, *Gîndirea*, *Cugetul românesc*, *Adevărul literar*, *Cuvîntul liber*, *Rampa* — mai demult; *Flacăra*, *Gazeta literară* — în anii recentii); care a fost jucat pe scena Teatrului Național în 1924 și tot acolo era jucat și după două decenii; care figurează în 1925 în *Antologia poezilor de azi* de I. Pillat și Perpessicius, această culegere care, introducînd un nume în sumarul ei, îi dă un veritabil „certificat de talent” — acest scriitor poate fi găsit în fișierul Academiei doar cu un singur volum propriu, numai al său: *Vinurile lor*, suită de momente memorialistice, apărută în 1969, adică atunci cînd era de doi ani septuagenar. În rest, două piese mici apărute în volumele colective de *Teatru pentru muncitori* (1947), altele semănate prin „caietele culturale” C.G.M., U.T.M. sau prin *Indrumătorul cultural*, altele înregistrate pe la radio, sau nici acolo, dar existente în arhivă, ca și în alte depozite sau sertare. Și totuși mai multe din ele au fost jucate, și cu succes, ca *Biruiătorul*, *Ochii strigoifului* și *Mînzul nebun* (prima în colaborare cu A. Băbeanu, ultimele cu Cezar Petrescu) la Național sau *Clocot* la Teatrul muncitoresc C.F.R., aceasta distinsă cu un premiu întâi pe țară la un concurs — fără a mai vorbi de cele vreo 10—12 aflate în ultimul sfert de veac în repertoriul echipelor de artiști amatori.

Poate oare o astfel de recoltă să nu fie concludentă cît de cît pentru a defini o individualitate literară? E cu putință să nu fie ea adunată în volume? E oare și ea o literatură cu durată efemeră, dacă autorul ei s-a șters sistematic pe sine — și de buna sa voie — din conștiința cititorului, s-a reprimat cu intenție timp de o jumătate de veac, pînă în 1969, de a fi prezent în librării?

Greu de admis! Chiar cu neputință de admis, cu toate că el însuși, într-o scrisoare menită inițial să stea pe undeva pe la începutul sau pe la sfîrșitul prezentului volum, se explica în felul următor:

„Debutînd în 1919, împlinesc peste 50 de ani de profesie. Între 1919 și 1925, printre articole de beletristică și cronici, piese de teatru, am publicat multe poezii în aproape toate revistele din țară. Au fost frecvent recenzate și citite. Aveam uși deschise la trei, patru edituri. Totuși, nici atunci, nici de atunci încoace, nu am publicat măcar o culegere de versuri. M-am auto-negat? Nu. Nu un exces de modestie m-a făcut s-o fac.

Perpessicius și Ion Pillat mă cuprinseseră în antologia poezilor noi și în cea a toamnei. Eu — nu mi-am publicat versurile în volum din pricina convingerii mele că numai unui *poet autentic* i se cade acest gest spre perenitate.

Iar *poet autentic* — pentru mine — este acel ins a cărui rotație lăuntrică, ale cărui concepții și impresii, a cărui cugetare, ale cărui sentimente, într-un cuvînt ale cărui date spirituale majore se cer exprimate în versuri.

Nu era cazul meu. Nu m-am socotit poet în acel sens precis, ci un intelectual cu felurite posibilități artistice, care — în epoca romantică a evoluției lui psihice — a simțit nevoia, plăcerea, să se exprime și prin poezie.

De ce le public, totuși, acum?

Nu pentru că — la înaintata mea vîrstă — aș fi cuprins de o subită apetență literară polimorfă, ci pentru că formidabila modă a volumelor de versuri care s-au tipărit, fără ca *toți* autorii lor să îndeplinească însușirile de poet în sensul în care l-am definit, îmi dovedește că ceea ce am crezut eu este azi *desuet*.

Mă înscriu așadar, și eu, în cercul vertiginos al producțiilor de azi, cu micul meu car, pe lîngă ametețoarele rachete.

S-a socotit, prin urmare un om al breslei scriitoricești — deși nu poet; a scris, pentru că „a simțit nevoia“, și „plăcerea“ de a o face — prin urmare la el „profesia“ literară în latura ei poetică este o consecință a nevoii și simplei plăceri de a scrie, un imbold lăuntric, nu un exterior punct de plecare pentru afirmare publică. Oricît de paradoxal ar părea, e o deosebire de substanță, de atitudine între următoarele propoziții:

— ești scriitor pentru că scrii,

— scrii pentru că ești scriitor.

În fond, distincția de aici împarte lumea scrisului în două categorii esențiale, despre care nu e cazul să vorbim aici, dar Vintilă Russu-Șirianu aparține evident primei.

Pentru că apare acum, totuși, un volum de poezii al unui scriitor care nu s-a socotit poet, câtă să dăm istoriei literare măcar puțin din partea ce i se cuvine, informându-l pe cititor, în scurt, despre fenomenul sau cazul — literar — care ne stă în față, despre om și personalitatea lui scriitoricească.

Este fiul lui Ioan Russu-Șirianu, acesta originar, după cum îl arată și adaosul de nume, din Șiria Aradului, de unde era și Slavici, căruia îi era nepot de soră. Fiul nepotului vine așadar și el nepot părintelui *Morii cu noroc* și al *Marei*. S-a născut la 20 aprilie 1897, nu însă în satul devenit faimos al familiei, ci la Arad, unde tatăl său se întorsese din București. Plecase — pe jos — la 18 ani de acasă, din Șiria, către capitala Țării celei libere, așa cum o făcuse Slavici însuși mai înainte și o vor face apoi, la vârste diferite, Coșbuc, Chendi, Iosif, Rebreanu și alți transilvăneni. Ca și ei, Russu-Șirianu-tatăl se va întoarce în Transilvania, pentru că acolo era locul luptei naționale, și va fi redactor la *Tribuna* lui Slavici, a cărei conducere o va avea în 1891, după care va întemeia *Foaia poporului* la Sibiu și, în sfârșit, *Tribuna poporului* la Orăștie, apoi la Arad. Arestat pentru articolele publicate în vechea *Tribună* a unchiului său trece de mai multe ori prin închisorile chesaro-crăiești, între care și cea de la Szegedin, unde va sta și Goga, și își creează faima de luptător național cu mai mult de un deceniu înaintea „Memorandului” din 1902 și a procesului răsunător care i-a urmat, în 1904. Ioan Russu-Șirianu era un veteran al acestei lupte deși, la 1900, el abia trecuse de 35 de ani.

Lucrurile acestea din viața părintelui e util să fie cunoscute, pentru că în atmosfera aceasta a crescut fiul, autorul volumului prezent de poezii, și în tradiția aceasta urma el să se înscrie. Cursul evenimentelor i-a hotărât însă altă evoluție.

Copilăria la Arad, alături de fratele său, a curs întrucîtva normală, cu toată agitația tatălui. Cultură solidă, limbi străine, ca mai toți transilvănenii, drumuri anuale pînă la București, în

vacanțe, și mai ales, introducerea sa în cercul de prieteni ai gazetarului și istoricului Ioan Russu-Șirianu, căruia îi făcuse confidențe Eminescu și care, la 1905, era intim cu Caragiale, Coșbuc, Goga și ceilalți transilvăneni, Elena Văcărescu, Vlahuță, Delavrancea, apoi din generația mai tânără cu Iorga, Sadoveanu, Rebreanu, Enescu și alții.

Naș și adesea călăuz îi era Ștefan Sihleanu, om de mare cultură, numit de Barbu Delavrancea: „Pic della Mirandola al României”; Constantin Stere venea în casa de la Arad și scria despre copilul Vintilă în lucrarea sa *4 zile în Ardeal*, („la pagina 47”, cum se va lăuda el, fericit, tuturor celor din jur; licean, fiul își va însoți părintele peste tot la manifestările cu caracter politic și va cunoaște de mic întreaga pleiadă de vîrfuri ale culturii și politicii din epocă, dincoace și dincolo de Carpați.

Prozator el însuși (*Moara din vale* — nuvele, 1894; *La Roma* — schițe de călătorie — 1903), dar mai ales istoric al vieții social-politice din Transilvania (*Români din statul ungar, Români de peste Carpați, Iobăgia*) Ioan Russu-Șirianu trece lesne, spre admirația familiei, de la masa de gazetar în celula de închisoare, se întoarce, o ia de la capăt, urcă apoi la fotoliul de deputat și la demnitatea de membru în Comitetul Național, când, pe neașteptate, moare, la nici 45 de ani, în 1909. Fiul său avea atunci abia 12 ani, era în clasa a treia liceală. Drama răscolește cugetele tuturor și orfanul tribunului căzut devine protejatul și curînd răsfățatul corifeilor mișcării bucureștene de simpatie pentru Transilvania. E ajutat să urmeze școala, de exemplu Conservatorul, cu Popovici-Bayreuth, să studieze cîntul, să intre în facultate (mai întîi medicina, apoi literele și filozofia). Pentru a-i crea un suport material care să-l înalțe în propriii ochi pe adolescent, foarte vrednic de altfel în a-și însuși cultura oferită din belșug, Iorga și-l ia secretar tehnic la „Liga culturală”, organizația coordonatoare, în Țara liberă, a mișcării pe care în Transilvania robită de Habsburgi o dirija ASTRA. Faptele se succed cum trebuie și tînărul intră voluntar în armată, chiar din primele luni de război, merge cu Școala de ofițeri, unde e repartizat, în refugiu la Iași; aici mîinile prietenești i se întind mereu. Deci, în Iașii anilor 1917—1919 e mai ales oaspete al grupului ieșean,

al celor doi Teodoreni, cu care va fi în relații de mare amiciție, se împrietenește cu Cezar Petrescu, de care va fi legat pînă la moartea acestuia. Ofițerul de rezervă din cadrele regimentului 2 artilerie cunoaște însă din plin și rigorile frontului, hrănit de amintirea avînturilor naționale, care l-au însuflețit pe părintele-erou, și ocrotit în același timp mereu de foștii prieteni și tovarăși de luptă ai acestuia.

Respirînd cu atîta consecvență atmosfera vieții literare, trăind cu scriitorii, cultivînd amintirea publicistică paternă și cea a unchiului, — devenea oarecum de la sine înțeles că tînărul nu putea fi el însuși decît literat. Slujba la Biblioteca Academiei, din 1919, îi era deci numai o treaptă, către ceea ce toată lumea socotea firesc să aștepte de la el. Debutul literar din 1919 confirma în chip normal, pentru el însuși, ca și pentru cercul de apropiați — în majoritate scriitori — promisiuni, veleități, dar mai ales investiții vechi de generoasă încredere.

Tot acest concurs favorabil de împrejurări a ajutat o formație în direcția literaturii, dar a și împiedicat evoluția ei stăruitoare. Tînărul, dacă era cît de cît exigent față de sine, trebuia să fie neapărat reticent, să se examineze critic, mai aspru decît o făceau alții. Drumul neted, lesnicios către posibilitatea publicării, poate ucide la fel de bine în două chipuri exact opuse: sau prin evadarea în inflație, în orgia publicistică — ceea ce n-a făcut Vintilă Russu-Șirianu — sau prin inhibiție, blazare, neîncredere, spirit autocritic — ceea ce a dovedit, și anume din plin.

Prezența alături de cei ce fascinau masele, de la Iorga, Sadoveanu, Goga, Minulescu, Rebreanu, Pillat, Panait Istrati, Agârbiceanu — pînă la mai tinerii Blaga, Gib Mihăescu, Cezar Petrescu, Vineanu, Adrian Maniu, Camil Petrescu, Ralea, Vianu, din generația sa, a determinat un proces interior acut, care s-a concretizat în a tipări în presă, dar nu și în volum, a scrie schițe sau poeme în proză și a le numi „articole de beletristică“, a compune versuri, însă a nu le considera poezie, a se intitula scriitor de profesie, nu însă prozator, poet, critic, eseist etc. — și a rămîne așa jumătate de veac, pînă la vîrsta septuagenarului. Dar și atunci primul volum propriu-zis, tipărit, e unul de amintiri, deci de abstragere a persoanei proprii, de ștergere a ei în um-

brele și luminile celor în mijlocul cărora, alături de care, în rînd cu care și nu o dată la fel cu care s-a desfășurat și activitatea literară a lui Vintilă Russu-Șirianu. O activitate sugrumată, reprimată cu intenție, nu din neputința de a o continua și consolida în direcțiile enunțate, ci dintr-un fel de sașietate și dezinteres față de ea, din moment ce instrumentele verificate s-au dovedit agere, cîmpurile încercate s-au dovedit cu puțință de străbătut, tehnicile și-au livrat secretele, formulele și-au deschis valențele. Tulbure, se definitiva în conștiința tînărului poet, prozator, eseist, că toate aceste domenii, putînd fi oricînd și rodnic frecventate de dînsul, ele nu mai prezentau suficientă atracție pentru el, și, de vreme ce alții făceau și ei același lucru și poate mai bine — sau sigur mai bine, socotea scriitorul, care nu se considera nici poet, nici nuvelist, nici critic literar, deși le făcea pe toate acestea — de ce ar fi stăruit el, pe lîngă dînsii?

Iată ce fel de poezii apăreau, de exemplu, în cele două numere ale *Gîndirii*¹, din noiembrie 1921 :

Orașul și-a spălat zidurile și grădinile,
toată dimineața a curs roua de pe frunze,
acum soarele
și-a desfășurat pînzele galbene
și trece pe mările aerului.
Să ieșim în haine de turiști, iubită,
mîna ta e proaspătă și ce uzi îți sînt ochii
pînă nu se deschid ferestrele
să ne bucurăm plămîinii
trotoarele-s sonore și pustii !

.

¹ Vintilă Russu-Șirianu a făcut teoretic parte din gruparea *Gîndirii* — în primii cîțiva ani ai ei — datorită amicitiei cu Cezar Petrescu, Adrian Maniu, adevărații ei autori în perioada de început. În intervalul august-decembrie 1921 a publicat mai multe poezii (n.-rele 7, 9, 11, 12, 14, 16) și trei schițe (n.-rul 10); în 1922 (n.-rul 8) și 1923 (n.-rul 14) a publicat șase schițe. În aceeași perioadă era prezent și la alte periodice: *Flacăra* (seria nouă), *Cugetul românesc* etc.

Furtună !
Astă-noapte
O jumătate palidă de lună
A căzut în mare.
Pescarii spun
Că vînturile-au aruncat năvoadele
Și-au năvălit mari valurile, ca năroadele,
Că marea a pornit spre țarmuri toată,
S-a ridicat adîncă.

.
Filfii vâluri de beznă
Peste copacii fantome...

Nouri pizmași amenință
Pămîntul, de spaimă crispat...

Din pieptu-i adînc, pornește pădurea
Să lase, încet, suspinu-i de ramuri,
Tăcerea,
 mută, cu lacome buze căscate,
Înghite foșniri de frunze, cu sete...

.
În jurul nostru peste line valuri
De văi fugare
Și peste umerii rotunzi de dealuri
E alb
E numai alb
Ca-ntr-un decor alplin
Cu grije așezat
Sub un clopot de cleștar curat
Prin a cărui transparență ideală,
Trec razele, cu străluciri ca de beteală.

.
Stele. Tot, stele lucitoare.
Între voi stele să rătăcesc.
Cînd cade una — ce îndrăgostit moare ?

În august cu miile se prăbușesc.
La voi în vămile fără osîndă
Păstrată-i pacea vecinicei tăceri
Noian al soriilor cu lege blîndă,
Nu știți de ale noastre pămîntești dureri.

Poezii celor cinci frînturi de poezie de mai sus sînt Demostene Botez, Adrian Maniu, Camil Petrescu, Vintilă Russu-Șirianu și Ion Vinea. Cine nu le cunoaște de mai înainte, nu le va putea atribui după respectiva paternitate. A poetului nostru e cea din mijloc.

Pastelul vibrant intens e acum la ordinea zilei. Se simte pretutindeni aerul din *Poemele luminii* lui Blaga, apărute cu doi ani mai înainte. Se simt suprapunerile contrastante de imagini din Bacovia, al cărui *Plumb*, rămas necunoscut în 1916, e descoperit abia acum (Cezar Petrescu îl va recenza extrem de elogios în *Gîndirea*). Adrian Maniu e un dascăl atent al tuturor, dar dintre discipoli, unii (Blaga îndeosebi) se ridică peste maestru. Minulescu și întreg simbolismul nu se bucură de stima acestui grup, deschis mai curînd poeziei tradiționaliste (Pillat va publica atît de cunoscuta sa *In vie* — „Tot mai miroase via a tîmîios și coarnă, / Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc“ — în același număr 9 din 1921 cînd apare și *Îmnoptarea* lui Vintilă Russu-Șirianu : „S-a pitit în vale satul / Doar biserica mai poartă / Sus pe cruce răstignite / Raze...“). Însă experiența nucleului bucureștean e cunoscută aici și Vintilă Russu-Șirianu o va recepționa și el, ca și alți „gîndiriști“ din faza inițială a grupării.

Dinspre *Viața românească* ieșeană adierile sînt slabe, acolo nu se elaborează o direcție poetică în felul celei simboliste din Capitală, sau de natura celei care se zămislește la *Gîndirea*. Colaborarea lui Demostene Botez la revista din Cluj mărturisește mai curînd atracția ieșeanului pentru formulele mult mai moderne ale transilvănenilor, locali sau de adopție. Însă gimnastica artistică a versurilor lui Topîrceanu se simte, și Vintilă Russu-Șirianu o interceptează :

Chipul cerului într-însa
Balta verde l-a sorbit
Să-l adoarmă și în fîn s-a
cuibărit.

Interacțiunea e mai puternică decît navigarea în ape proprii și — cu excepția lui Blaga la Cluj, a minulescienilor și bacovienilor la București — o individualitate poetică e greu de depistat în reviste în spațiul celor șase ani — 1919—1925 — cînd publică poezie Vintilă Russu-Șirianu în vreo șapte periodice. Răzbate însă la el izul violent arghezian, mai ales din *Psalmii* atei, nu și din cei care dibuie împăcări cu divinitatea și împrăștie fum de tămîie, care însă vor suna odată cu litanii de-ale lui Blaga sau V. Voiculescu.

Și atunci, ce e această poezie, a tînărului de 25 de ani, practică acum jumătate de secol cu o dezinvoltură învecinată cînd cu talentul, cînd cu virtuozitatea, cînd asemenea cu deprinderea dibace a limbajului celorlalți, cu mimarea ?

E, totuși, poezie nu pastîșă. Cu formulele și instrumentația altora, poetul elabora din materie proprie sau adoptată. Dacă ar fi insistat în vreuna din albiile unde a simțit nevoia, unde a avut plăcerea să se contemple lunecînd și să se comunice, e lesne de presupus că am fi numărat un nou profil poetic autonom. Cantitatea nu e totdeauna superfluă, iar adesea e hotărîtoare în a contura un profil. Un Arghezi numări cu *De-a v-ați ascuns*, cu doi *Psalmi*, trei *Creioane* și o *Inscripție* nu e Arghezi. Nici Bacovia doar cu *Lacustră*, *Amurg violet* și *Plumb*, și nici Blaga redus la oricare cinci poezii ale sale nu sînt Bacovia și Blaga — mai ales neadunați în volume. Cazul lui Arghezi care nu s-a putut constitui ca poet în conștiința contemporanilor săi, pînă ce și-a strîns la un loc *Cuvintele potrivite*, este absolut concludent. Cazul lui Duiliu Zamfirescu, care a călcat poteci dintre cele mai diferite, dar numai dus ori întors, nu le-a bătut cu stăruință, timp mai îndelungat, e de asemenea concludent : exegeții se întrebă și azi dacă nu cumva dimensiunea *poetului*, dacă poate fi măsurată, e numai pentru că ea împrumută proporții de la *prozatorul* Comăneștenilor.

Vintilă Russu-Șirianu, fără să stăruiască în nici una din direcțiile pe care le-a frecventat și unde s-ar fi putut probabil impune,

a trecut bine prin diferite formule poetice, de la cele tradiționale pînă la cele moderniste ale perioadei 1919—1925, rămînînd departe însă de avangardă (*Integral, Unu* etc.). Dacă poate fi definit prin comparație modernismul său, el trebuie pus alături cu al lui Demostene Botez din *Munții* (1918), cu al lui Adrian Maniu din *Lîngă pămînt* (1924), cu al lui Pillat din *Pe Argeș în sus* (1923) și din alte poezii ale acelei perioade, chiar cu al lui Minulescu din epoca *Revistei celorlalți* (însă numai prin oarecari ecouri imagistice) — așadar un modernism temperat, cu versuri mai mult mimînd tehnica exterioară decît structurile moderniste propriu-zise, fără să lipsească peisagistica lui Coșbuc și Topîrceanu, nici simbolistica mai veche a lui Macedonski.

Trecînd în revistă, sumar, această confluență de efluvii, vom putea depista cîteva din componentele acestei cărți și ale părintelui ei, poetul.

Astfel, obsesia și ritmul fugii (*Galop*, 1920) se bazează pe sugestia minulesciană sau macedonskiană, în care toate componentele gonesc fără oprire și chiar sufletul își continuă alergarea, după ce trupul a căzut. *Îmnoptare* (1923) e un pastel în prelungirea lui Coșbuc, amestecînd elemente din Pillat, Topîrceanu, chiar Adrian Maniu sau Blaga — fără implicațiile filozofice ale acestuia din urmă, dar adunînd detaliile de decor ale peisajului românesc etern. La fel *Înserare* (1923). Unde autorul încearcă sondarea unor teritorii mai complexe, dătătoare de senzații ciudate (necunoscutul, timpul, viața, eternitatea etc.) e în *Pustiul* (1923), ucenicie păgînă și atee la școala argheziană a primilor *Psalmi*, din care trece aici numai fiorul în fața inexplicabilului, tradus însă în termenii vieții reale. Dar *Toamna* (1921) e tot un pastel, ca și *Jucării cu vînt și lună* (1922) unde, ca în *Galop*, se descrie plastic o furtună de vară. După *Pustiul*, o încercare din aceeași familie e *Tăcere peste lumi* (1924), deci o reluare a stărilor obsesive, a contemplației devenită obsesie, ca la Camil Petrescu; în amîndouă poeziile, opoziția omului, care înfruntă și „pustiul“ și „tăcerea“, chiar fără a le birui, dar nefiind nici biruit, dă un sentiment tonic. Obiectivul scriitorului — în termenii modernismului de epocă — a fost să creeze senzații fizice și plastice cu ajutorul cuvintelor. Mai explicit, mai didactic decît Bacovia, dar și cu elemente din poezia lui, se

constituie această poezie, *Tăcere peste lumi*, în continuitatea „simbolismului macabru“ al lui Macedonski, însă mult temperat și în orice caz avînd mereu drept termen de opoziție — omul, care luptă să învingă „teroarea metafizică“, „abisul interior“ etc.

Sentimentul cititorului de azi e că Vintilă Russu-Șirianu dădea uneori un fel de replici contemporanilor săi, mostre de virtuozitate, de integrare în tiparele comunicării lor, scriînd poezie cu materialul poetic al lui sau al lor, în orice caz cu uneltele lor, monta spectacole cu recuzita lor. E o parodie sui-generis, nu ironică, nu pastişă, ci, am spune, serioasă, adesea gravă. Ar fi ceva în sensul vechilor școli de pictură, în care discipolii lucrau ei înșiși pînze pe care le putea semna maestrul, dar care rămîn sub semnătura lor pînă în cele din urmă.

Pe aceeași linie cu *Pustiu* și *Tăcere peste lumi* se plasează *Pămînt-moloh* (1924), cu aceeași opoziție a omului față de ceea ce încearcă să-l tîrască înspre conștiința micimii, a neputinței. Imaginea pămîntului — a țărînei — ca simbol al neființei, al distrugerii vieții și reîntrării „făpturii“ în neant este contrazisă și pe parcursul poeziei, dar mai ales în final la hohotul imens „pînă dincolo de spații“, în care „miliarde de miliarde de morți / îți cîntă prohodul, Pămînt!“

A celebra moartea simbolului morții, e a celebra aspirația spre viață, o viață asaltată de primejdii, dar îndîrjită să reziste, să continue, să înfrunte moartea.

Clipe (1921) e un instantaneu de dragoste, *Beție* (1921) un portret de primăvară, dar *Războinica iarnă* (1922) e și ea din seria opoziției terestre față de poezia fiorilor metafizici, și în această ordine, dacă acceptăm ideea unei replici în poezia lui Vintilă Russu-Șirianu, aceasta e — spontană, neostentativă, poate nici îndestul de conștientă la data cînd s-a constituit — o replică la poezia lui Blaga. De data aceasta iarna e simbolul unei victorii a purității peste odihna pămîntului. *Dimineața* (1920) se alătură poeziei universului domestic al lui Topîrceanu și Arghezi, al Otiliei Cazimir, Elenei Farago etc.; dar *Priveliște industrială* (1921) e un ecou al curentului proletarian în creștere. Peisajele tomnatice (*Toamna cenușie* — 1922 și *Toamna neagră* — 1922) se încheie cu prinosul adus verii, deci vieții, deși apăsător minulescian de tris-

tețe: „Am vrut atunci să-mi iau în mână / tot sufletul și să-l arunc pe rugul verii / ca pe un bulgăr de țărână / pe groapa unui mort...” În *să Toamna patriciană* (1923) aduce o viziune euforică pillatiană a contopirii cu o natură dominată de belșug, beție de culori — „orgie de frumos”, cum spune poetul. Tot în alt peisaj tomnatic — *Agonii de toamnă*, 1922 — poetul ar vrea să dea unui copac — cu care se simte frate de singurătate, amenințat deopotrivă de spectrul iernii apropiate — sînge din al său, ca să-l învie. Adică întocmai ca în *Rapsodiile de toamnă* ale lui Topîrceanu, vibrînd de solidaritatea duioasă față de gîzele și florile primejduite tot de apropierea iernii. Și tot astfel, în ceremoniale care celebrează natura coșbucian sau pillatian în diferite ipostaze (*Iarna* — 1921, *Vara* — 1922, *Cîntecul fluturelui* — 1921, *Vecernie* — 1921, *Floarea-soarelui* — 1919) se aduc prinosuri păgîne unei vitalități de o certă tonicitate, de un robust optimism. În același timp, *Scrisoarea din oraș* (1921) pare o parodie minulesciană („În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămîină”), sau pa-tișă la parodiile lui Topîrceanu (*Tristeți duminicale*), dacă nu gentile apeluri la poezia pateticului provincial, a lui Dem. Botez.

În total vreo 30 de poezii, vădind un poet posibil, care n-a adunat decît fire de iarbă, unde alții, înzestrați, au strîns mari recolte — sau, cum spune el însuși, care a mers „cu carul”, în timp ce alții suiau cu „amețitoare rachete”. În orice caz, volumul are scopul și să scoată din uitare modestia sau reprimarea intenționată a unei contribuții reale și să marcheze aniversarea unui devot spiritual statornic al poeziei, chiar dacă numai sporadic slujitor efectiv al ei.

Mai e nevoie să se menționeze că tipărirea nouă a versurilor a fost supravegheată cu oarecare exigență față de unele stîngăcii ale tînărului de acum jumătate de veac, explicabile acelea în multe feluri atunci, nu și azi.

*

*

*

Poezia, aproximativ cîtă e cuprinsă în prezentul volum, acoperă ceea ce e esențial în activitatea scriitoricească a lui Vintilă Russu-Șirianu pînă prin 1927, așadar între sfîrșitul războiului

și prima plecare la Paris. Concomitent, sînt de notat un număr de cronici, o piesă și un număr de schițe: crochiuri simple, portrete, mici alegorii sau șarje, instantanee, a căror plasare e mai potrivită la frontiera dintre poemul în proză și „momentele“ carageliene — însă adesea grave — decît în interiorul genului epic.

De exemplu cele opt astfel de miniaturi, apărute în trei numere din *Gîndirea* (10/1921, 8/1922 și 14/1923), primele trei sub titlul comun *Pe marginea vieții*, restul sub un titlu schimbat: *După-amiezi de duminică*.

Cea mai dramatică este, desigur, *Beznă și tăcere*, împlinirea unui orb dus de alții să cerșească, într-o astfel de „după-amiază de duminică“, pe treptele unei biserici ruinate, unde nu vine nimeni niciodată. Omul e pe deasupra și surd, așadar nici nu-și dă seama dacă trec sau nu pași prin preajmă. Sensul scapă, evident, dincolo de gluma sinistrală a vreunui cinic, ea poartă în zona ignoranței umane absolute față de marele necunoscut din jur.

Un poet adevărat e, ca și în cazul unora din poezii, o șarjă parodică după Sadoveanu, de exemplu, sau Hogaș: eroul, preot la țară, își face siesta la soare, în cerdac, și hrănește o puicuță, pe furis de ochii unei verișoare, care-i face menajul, pentru că aceasta nu l-ar lăsa să nisipească nici fărîmiturile de pîine. Opreliștea verișoarei e ineficace, dar și alte opreliști către puiculițe, aplicate cucernicului și blîndului cleric, vor fi fost zadarnice, părintele știind bine să se sustragă severei tutele. *O lampă de burghez* e un imn închinat soarelui, *Unul în drum spre casa albă* cuprinde începutul delirului la un candidat la nebunie, *Un bou* se înscrie în aria tablourilor bucolice, o altă schiță, neintitulată, e un instantaneu din viața unui uriaș cu suflet pur, poreclit de oamenii răi „Javră“ sau „Cîine-roș“ etc.

Dimitrie Anghel practica genul orientat mai mult spre lirică; Bacovia îl va cultiva și el, în *Bucăți de noapte*, în componente epice mai clare, Ionel Teodoreanu își publicase și el *Jucăriile pentru Lili*, însă nu trebuie să rătăcim în căutarea tiparelor prea departe, căci Cezar Petrescu publicase în 1920—1921 astfel de „tablete“, aparținînd propriu-zis epicii și mai rar liricii, *Scri-*

soarele unui răzeș, mai întâi în *Hiena*, apoi chiar în *Gîndirea*. Primele trei schițe ale lui Vintilă Russu-Șirianu se publică în timp ce continuau în *Gîndirea* să apară *Scrisorile* lui Cezar Petrescu; ultimele cinci schițe ale lui Vintilă Russu-Șirianu din această revistă se înscriu ca o continuare prietenească a rubricii (după ce aceasta încetase), mai sumare în privința epicii, dar cu o notație plastică și cu o portretistică, peisagistică superioare ca expresivitate. Însă, ca și în poezie, autorul n-a stăruit; și-a mutat și schimbat rubricile, a intrat într-o arie de manifestări depărtate de literatură, deși în contact permanent cu scriitorii. Cea mai sugestivă îndeletnicire în această serie este aceea de secretar al lui Octavian Goga, nu scriitorul, ci politicianul, atunci membru în cabinetele averescane, și deputat. Dar diletantul virtuos al tuturor genurilor e și secretar al Societății Scriitorilor, participant la redactarea unor reviste etc.

Toată această activitate se rupe brusc în 1927, cînd are loc plecarea la Paris, unde recolta scriitorului, nu destul de concludentă chiar în țară și cu atît mai mult ignorată cu cît rămasă în pagini de ziar și revistă, se compune acum dintr-un fel de apostolat propagandistic în jurul literaturii și culturii românești, în cadrul periodicului *Revue franco-roumaine*.

Fratele său mai mare scosese și el, tot la Paris, dar în 1913, un geamăn revuistic, *Buletin franco-roumaine*, deci exista o tradiție de acest fel în familie. Stagiul parizian începea deci rodnic, el se va continua așa mai departe și, în 1932, poetul fără volum era tot acolo, făcînd de toate, afară de literatură. Spre aceasta se va întoarce după începutul războiului, cînd, sosit în țară, va realiza cu Cezar Petrescu mai întâi o piesă (dramatizarea după romanul *Ochii strigoiului*), apoi alta *Mînzul nebun*, aceasta din urmă încercată de cei doi prieteni și cu cîtiva ani mai tîrziu în cadrul unei epici românești și cu același titlu. Experiința n-a reușit, încă nu știm din a cui cauză — fapt e că există un manuscris din epocă, în care se întinde, pe mai multe sute de pagini, o suită de scene epice datorite lui Cezar Petrescu, iar, paralel, începuturile a trei episoade intarsiate sau

alternat cu textul romancierului, acestea aparținând lui Vintilă Russu-Șirianu. Atît cît ne putem de seama, romanul urma să fie o frescă reconstituită cu personajele eterne ale romanelor lui Cezar Petrescu, numite acum Mihai Armașu, Dumitrașcu Boldur, Manea Stegaru, Roro, „banda Ro“, Ipy, prințul Ipsilanti etc. — printre care circulă Andrei Stegaru, inginer inventator, constructor energic al zilelor de azi. Avatururile acestuia erau, se pare, partea lui Vintilă Russu-Șirianu, cartea trebuind scrisă în așa fel, încît fiecare autor se achita de obligația ce-i revenea și trimeea celui alt capitolul venit la rînd, iar acela proceda la fel, pînă ce cartea avea să fie încheiată.

N-a mai fost dusă la capăt, dar secțiunea primă pe care o avem de la Vintilă Russu-Șirianu e un reușit „episod de producție“, din speța celor ce se scriau acum două decenii, așadar istoria reușitei unei invenții, urmărită stăruitor de erou.

Parisul a oferit bucureșteanului o viață bogată: muzee, teatre, lumea gazetăriei, românii stabiliți acolo sau aflați în trecere, gravitînd în jurul Elenei Văcărescu, al lui Enescu, al Elvirei Popescu, Marioarei Ventura etc.; și i-a întrerupt legătura cu suporturile literare din țară, care-l încitau, totuși, orice s-ar spune, atunci cînd era legat direct de reviste și de Societatea Scriitorilor. Vocația literară, încă insuficient concretizată în profesie literară, a cedat locul ispitei de consumator al literaturii, atrofiînd-o pe aceea de creator al ei. Și mai mult de un deceniu, a rămas la Vintilă Russu-Șirianu esențială legătura cu *viața* scriitorilor, nu și participarea la *profesia* lor. Revenirea se face, cum s-a văzut, tîrziu, sub atracția prietenilor, prin colaborarea la dramatizarea unui roman (Cezar Petrescu — *Ochii strigoiului*), prin coautoratul la o piesă (*Mînzul nebun*) etc. Apoi, după război, lungă listă de piese, slujind cu devotament o dramaturgie destinată direct mulțimilor — și de actori și de spectatori — piese la care, adesea titlurile sugerează iscusit substanța și tehnica: *Fiul pămîntului*, *Cozile de topor*, *Un ficat de gîscă*, *Să strîngem fiecare bob*, *Ei sînt aleșii noștri*, *Cel mai bun din clasă*, *Doamna dictatoare leșină*, *Nu mai cred în farmece* etc. — și cîteva „portrete dramatice“: *Vasile Roaită*, *Ilie Pintilie*, *Filimon Sîrbu*, *Constantin David*.

Cartea de bază rămîne deci *Vinurile lor*, concepută ca o suită mai amplă, din care a apărut pînă acum un prim volum, în 1969. Sînt acolo schițe memorialistice, construite din materialul propriilor amintiri și sînt altele reconstruite după ceea ce a lăsat scris Russu-Șirianu-tatăl. Ca atare, scenele cu Eminescu, Caragiale, parte despre Coșbuc coboară din viziunile părintelui; cele cu Enescu, Brîncuși, Sadoveanu, Goga, Panait Istrati, Iancu Brezeanu și N. Bălțățeanu se alcătuiesc din cunoașteri directe sau din relatările directe ale altora despre ei.

S-au spus despre aceste *amintiri* cuvinte de laudă desăvîrșită și s-au făcut obiecții capitale cu privire la exactitatea lor documentară. E sigur că istoria literară va corecta ce e de corectat — e știut că niciodată istoria literară nu și-a întemeiat exactitatea documentară pe amintiri, iar adesea nici pe jurnale, însă e tot atît de sigur că nu avem pînă acum nici o carte de acest gen, unde să fie adunate la un loc atîtea scene autentice — *literar* autentice, dacă documentar discutabile — despre atîția și atîit de mari artiști ai cuvîntului, marmorei, arcușului, scenei, ca în *Vinurile lor* de Vintilă Russu-Șirianu.

Memorialistul așează, de exemplu, în 1915 — și precizează chiar: „în a patra săptămînă a lui august 1915“ — o scenă petrecută, ni se pune, la „Carul cu bere“, unde participau poetul Coșbuc cu familia lui, criticul Ilarie Chendi, actorul Zaharia Bîrsan, gazetarul Septimiu Albini, un Lupan — poate Dumitru, poate Horia, amîndoi publiciști, poate un altul —, un Pipoș (probabil Petru, profesorul, căci publicistul Pompiliu murise de peste 20 de ani, dacă nu un altul din familie), un dr. Pop, fără să știm care anume, căci la 1915 erau la București mai mulți Pop-i sau Popp-i transilvăneni. Mai sînt notați și alții, tot transilvăneni, strînși la masa din celebrul local bucureștean, lucru cu putință, căci în anii neutralității ei se adunau adesea în acest chip, ca să chibzuiască despre ce e de făcut.

Reuniunea la care ne referim ar fi putut însă ca să nu se fi ținut în 1915, ci cîțiva ani mai înainte, pe cînd trăia Chendi, care nu mai era în această lume din 1913; dar se discuta despre război, despre neutralitate, deci trebuie să conchidem că era nu-

maidecît după 1914, cînd Chendi lipsea neapărat ; cu toate acestea Coşbuc vorbeşte cu Chendi, i se adresează : „Te miri, Ilarie?“, ceea ce putem admite că se ține minte bine, deși memorialistul avea atunci 18 ani, iar de atunci au trecut alți 55.

Ce trebuie să înțelegem în final ? Că o scenă ca aceasta a avut loc sau a putut avea loc mai înainte, dar că amintirea a suprapus-o cu alta, sau cu altele identice, de mai înainte sau de mai târziu, și astfel Chendi a apărut în grupul de convivi cu o atitudine pe care e clar că a putut-o avea, dacă nu exact în privința neutralității de după 1914, în orice caz în privința esecutivei românești de mai înainte, foarte mulți transilvăneni riscînd — la masa de cafea sau de birt — o vitejească trecere a armatei peste Carpați și aducerea provinciei robite la trupul țării-mume. Adevărul de ansamblu al împrejurării și reacțiile personajelor scenei sînt, absolut clar, cele consemnate de memorialist, indiferent de faptul că un amănunt documentar trebuie corectat. Ca într-o lucrare *literară* — în care cu datele stricte ale realului operează imaginația, pentru a potența, printr-o iscusită dispunere proprie a elementelor componente, o mai vie, sugestivă, mai autentică impresie globală — tot astfel scenele memorialistice construite de Vintilă Russu-Șirianu își subsumează artistic detaliile, eventual chiar armonizîndu-le în chip distinct de cursul lor real, dar pentru a conlucra în acest chip mai fertil la imaginea generală, care e absolut verosimilă.

Încît acceptăm tot atît de spontan prezența în 1923 în librării a romanului *La vest nimic nou* de Erik Maria Remarque, care avea să apară șase ani mai târziu, și o facem pentru că, la fel, și alte date de amănunt pot fi corectate de oricare documentarist, prin natura profesiei sale riguros la detalii, dar ansamblul este mereu de o admirabilă și — ceea ce e esențial — exactă neverosimilitate.

Nu e nevoie să mai motivăm și alte momente ale cărții, pentru a conchide ceea ce unui cititor cît de cît experimentat în lectura memoriilor i se impunea clar de la primele pagini, cînd ajungea la excepțional de bogatul dialog — dialog de scenă teatrală, nu

de consemnare a amintirilor ; fapt e că realitatea și autenticitatea acestor memorări stau în ansamblu și nu în detalii ; în portret și nu în certificarea cu acte a fiecărei referiri istoric-literare ; în sensul scenei și nu în rigoarea oricărui element al ei. Reconstituiri de acest gen, epice, nu sînt istorie literară, ci literatură, și anume literatură memorialistică, de un efect extraordinar asupra publicului, pentru că întrețin și sporesc legenda fiecăreia din figurile evocate, dincolo și mai presus de ceea ce trebuie să precizeze apoi arhivistica literară sau istoria literară.

Încît, din punctul de vedere al autenticității absolute, *artistice*, Brâncuși a spus fără îndoială despre un bloc inform din atelierul lui : „Eh ! O corcitură de marmoră... E bleagă ! Nu mă-nțelege... și surdă !“ ; la fel, e sigur că Enescu i-a cîntat memorialistului o noapte întreagă, cînd a aflat că fratele acestuia a căzut eroic pe front — căci așa a făcut și lui Luchian : i-a cîntat într-o noapte, în timp ce artistul era imobilizat în pat — ne încredințează despre aceasta Tudor Arghezi ; și tot așa, nu poate fi decît întru totul exactă artistic toată solidarizarea frățescă a lui Panait Istrati cu o familie oprită brutal de polițai să se mute la o oră tîrzie de noapte (cînd mutatul e interzis), e adevărată și replica lui că „un om sub povară e sfînt, e tabu“ — căci părintele *Kiralinei* îl sfințea realmente pe omul împovărat de orice : de muncă, de nevoi, de suferință, de copii, de năpaste etc. Toată cartea e adevărată *literar*, pentru că eroii ei, artiștii evocați, trăiesc, pentru că evocatorul, asistînd la scenele vieții lor, e prezent în carte atît cît e prezent nu un memorialist, considerat în sensul dicționarului, ci un prozator epic în cel mai strict sens al cuvîntului. Figurile evocate sînt, pe această cale, eroi de schiță, nuvelă sau roman.

E de prisos să se mai precizeze că volumul lui Vintilă Russu-Șirianu a avut un astfel de extraordinar succes de librărie și de public și chiar de critică, atunci cînd critica (Perpessicius, de exemplu) l-a considerat în ceea ce era speța lui.

Vinurile lor este, astfel, cea din urmă (pînă azi) carte literară a unui scriitor care toată viața s-a pierdut în felurite chipuri în lumina prietenilor săi, artiștii, s-a integrat făpturii lor, li s-a

subsumat, dar tocmai de aceea acum, cînd e septuagenar, el și-a dobîndit personalitatea, creîndu-le o imagine literară autentică, alcătuită din lamura aducerilor-aminte, din sinteze proprii și adevăruri nu documentare, arhivistice, ci artistice.

Prezentul volum de poezii adună momentul debutului acestui scriitor, care intră în literatură căutînd urmele și umbrele prietenilor săi, poeții, și care-și află maturitatea și profilul propriu atunci cînd se pierde cu desăvîrșire în lumina lor.

Mihai Gafița

Cuprins

Galop	5
Înnoptare	7
Seară de vară	9
Pustiul	11
Toamnă de aur	15
Jucării cu vînt și lună	17
Tăcere peste lumi...	21
Pămînt-moloh	27
Clipe	33
Vară	35
Războinică iarnă	37
Beție	40
Amurg	42
Dimineață	44
Priveliște industrială	46
Solilocul nebunului către soare	49
Toamnă cenușie	52
Suflet	55
Toamnă patriciană	58
Gîndire	61
Agonii de toamnă	64
Iarnă	66

Cîntecul fluturelui	69
Noapte de vară	71
Toamnă neagră	73
Vecernie	76
Vară	78
Floarea-soarelui	80
Scrisoare din oraș	84
Postfață	87

Apărut 1972. Hîrtie tipar înalt A de 80 gr./m².
Coli editoriale 1,2 Coli de tipar 7 C.Z. pen-
tru bibliotecile mici 8R-1.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/165 la
Întreprinderea poligrafică,
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România.

Lei 5,75

Editura Cartea Românească